

Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Açık Alan Kullanımı: Kocaeli Örneği

Aysun ÇELİK

Kocaeli Üniversitesi Arslanbey MYO Park ve Bahçe Bitkileri Bölümü 41285, Kartepe/Kocaeli
(aysuncelik@kocaeli.edu.tr)

Geliş Tarihi : 26.12.2011

Kabul Tarihi : 02.04.2012

ÖZET: Günümüzde çocuk oyunları dış mekandan iç mekana kaymış ve bu durum çocuk gelişimini çeşitli yönlerden olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle, çocuklara açık alanda oyun oynama imkanı sunabilecek, yeterli donanıma sahip açık alanların önemini artırmıştır. Bu araştırma, Kocaeli'deki bazı okul öncesi eğitim kurumlarında çocuk oyun alanları açısından açık alanların niteliğini belirlemeye yönelik bir mevcut durum saptamasıdır. Çalışmada, anaokullarına ait açık alanların kullanım şekilleri, kişi başına düşen alan miktarları, açık alanlarda kullanılan donatı elemanları ve yeşil açık alanlarda kullanılan bitki türleri belirlenmiştir. Buradan elde edilen sonuçlara göre; okul öncesi eğitim kurumlarında açık alanların etkin kullanılmadığı, mevcut açık alanların oyunun doğasına uygun olmadığı ve fiziksel düzenleme konuları içerisinde açık alan düzenlemesinin çoğunlukla ihmal edildiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim kurumu, Kocaeli, açık alan, oyun

The Use of Open Space in the Preschool Education Institutions: Kocaeli Sample

ABSTRACT: Today, children's plays shifted from outside to inside and this situation has affected negatively the various aspects of child development. Therefore, It is very important that the existence of open space which can be provide the opportunity to play outdoors and has adequate equipment for children. This research is related to detect an existingsituation of some pre-school educational institutions's open space qualify in Kocaeli. In this study, It is determined that, the form of usage of open space, the area of percapitaamounts, the equipment of used in open areas and the plant species which is used in green open spaces in kindergarten. According to the results; It is determined that, open space is not use deffectively, existing open space is not appropriate for the game and the physical nature of the regulatory issues identified in the open space regulation often is neglected in pre-school education institutions.

Key Words: Preschool education institution, Kocaeli, open space, play

GİRİŞ

Ülkelerin kalkınmasında eğitim çok önemlidir. Bireylerin eğitimi ilk olarak ailede başlar, daha sonra oyun, okul çevresi ve diğer sosyal çevrenin etkisi ile gelişir. Bu anlamda da okul öncesi eğitim, eğitimin en önemli dönemini oluşturur.

Okul öncesi eğitim, isteğe bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş 36-72 ay grubundaki çocukların eğitimini kapsar. Okul öncesi eğitim kurumları, bağımsız anaokulları fiziki kapasitesi uygun örgün ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde ana sınıfları olarak açılmaktadır (Poyraz, 2001). Belediyeler kreş ve okul öncesi eğitim kurumları açabilir, işletebilir. Belediyeler, sınırları içerisinde yer alan devlete ait okulların bakım ve onarımını yapabilecekleri gibi, yeni bina yapımını da gerçekleştirebilir. Okulların türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir (Kaya vd., 2007).

Okul öncesi eğitimin amacı; çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını, onların ilköğretime hazırlanmasını sağlamaktır (Baran vd., 2007). Çocuğu uygun eğitim ve yaklaşımla okullu olmaya hazırlayan bu okulların çocuk psikolojisi üzerinde umulan olumlu etkiyi sağlayabilmesi için idarecisi, personeli, beslenme ve gıda kalitesi de önemlidir. Henüz kendi sağlığı konusunda biçimlenmemiş olan yaş grubunun yürüdüğü, oturduğu, beslendiği, temizliği sağlık koşullarına uygun; mekânları güvenli

ve işlevsel bir biçimde donatılmış olmalıdır (Özçelik, 1996).

Günümüzde, özellikle büyük kentlerdeki çocuklar doğadan izole edilerek büyümektedirler. Kentlerdeki çarpık ve plansız yapılaşma sonucu oldukça sınırlı olan güvenli açık alan (park, oyun alanı, kent ormanı, meydan..vb) olmaması nedeni ile pek çok çocuk fiili olarak zamanının pek çoğunu iç mekanda geçirmekte, toplum ve doğa ile çok sınırlı bir şekilde ilişki kurabilmektedir (Başal, 2005a). Kentsel mekânlarda doğal oyun alanları ve geleneksel grup oyunları yok olmuş, serbest oyun zamanı ortadan kalkmış, oyun doğadan ve insanlardan yalıtılmış, kurumsallaşmıştır (Onur, 2007). Çocukların, giderek daha fazla televizyon izlemeleri ve bilgisayar oyunları oynamaları, onları sosyal ortamlardan izole etmektedir (Vessey vd. 1998; Wake vd. 2003). Çeşitli medya araçları ile zaman geçirme, okuma, egzersiz yapma ya da arkadaşlarıyla oyun oynama gibi daha aktif ve anlamlı meşguliyetlerin yerine geçebilmektedir. Televizyon çocukların zihinsel olarak pasifleşmesine neden olmakta ve yaratıcı oyun aktivitelerini engellemektedir (Strasburger ve Donnerstein, 1999). Oysa ki oyun, çocuğu yetişkin hayata hazırlayan en etkin yoldur ve oyun çocuk için ciddi bir iştir. Çocuk oyun oynadıkça becerileri artmakta, yetenekleri gelişmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 7. Maddesi'ne göre; çocuk eğitimle birlikte oyun ve eğlenme konusunda tüm olanaklarla donatılmalı, toplum ve kamu mekânları çocuğun bu haktan yararlanma olanaklarını arttırmaya yönelik çaba göstermelidir (Tuğrul, 2005).

MEB Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği'ne göre; çalışma konusu ile ilgili olan anaokulunun amaçlarından bazıları aşağıda sıralanmıştır.

- Çocukların bedensel, psikomotor, zihinsel, dil, sosyal ve duygusal yönden gelişmelerini ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamak,
- Çocukların milli, manevi, kültürel ve insani değerlere bağlılığının gelişmesine yardımcı olmak,
- Atatürk, millet, vatan ve bayrak sevgisini kazandırmak,
- Çocukların sorumluluk yüklenmelerini, dürüst, saygılı, nazik ve düzenli olmalarını sağlamak,
- Çocukların benlik kavramını geliştirmelerine, kendilerini ifade etmelerine, bağımsızlıklarını kazanmalarına ve öz denetimlerini sağlamalarına olanak tanımak,
- Koşulları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak, çocukların hayal güçlerinin gelişimini, yaratıcı yollarla düşünce ve duygularını anlatabilme ve iletişim kurabilme becerilerini kazandırmak (Anonymus, 2008.)

Tüm bu amaçlara ulaşmanın koşulu da, çocuklara bu olanakları sunabilecek donanıma sahip açık ve kapalı mekanların varlığını gerektirmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumlarından olan anaokulu sözcüğünün Almanca'da orijinali sayılan "kindergarten" kelimesi çocuklar için bahçe anlamına gelmektedir. Bu anlam da çocukların sağlıklı bir eğitim için yeşil bir ortamda olmaları gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır (Anonymus, 2011).

Anaokulunda eğitim etkinliklerinin sağlıklı ve iyi bir ortamda gerçekleştirilebilmesi için oyun alanı ile bahçenin bulunması ve amacına uygun olarak düzenlenmesi esastır. Düzenlemeler eğitim öğretimin olmadığı zamanlarda yapılır. Bu düzenleme yapılırken, trafik eğitim pisti, kum havuzu, bahçe oyun araçları, ayrıca çocukların fen ve doğa çalışmaları yapabilmeleri için yeterli toprak alan bulundurulmasına özen gösterilir (Anonymus, 2008). Çocukluk çağında kavrama ve öğrenme hızlı bir

şekilde gerçekleştiğinden, bir çok spor branşında 4-6 yaşları spora başlamaya imkan tanımaktadır (Suveren, 1992). Bu yaş grubu da çoğunlukla anaokulu yaş grubudur. Bu nedenle, anaokulları bahçelerinde spor alan ve donatılarının bulunması da çok önemlidir.

Açık alanlar çocukların doğayla buluşmalarına, bitki bahçeleri düzenlemelerine ve sağlıklı kalmalarına yardımcı olur (Kalemci, 1995). Bu nedenle bahçe, iyi düzenlenmeli ve donatılmalıdır. Bahçede çocukların koşup oynayabileceği çimenli alanlar, bisikletleriyle gezebileceği sert zeminli yollar, kum havuzu bulunmalıdır. Çocukların tırmanabilecekleri, aynı zamanda gölge veren ağaçlar da bahçeyi daha çekici hale getirecektir (Baran vd., 2007).

Çocukların sağlıklı gelişiminde fiziksel çevre koşulları çok önemlidir. Çocukların oyun içinde eğitimi, bu kurumlarda planlı ve sistemli bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Bunun için de, fiziksel koşullardan olan okul açık alanlarının çok iyi planlanması, canlı ve cansız peyzaj elemanlarının doğru bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı; okul öncesi eğitim çağındaki çocuğun en önemli gereksiniminin oyun olduğu bilinci ile, Kocaeli'deki okul öncesi eğitim kurumlarının açık alan varlığını ve bu açık alanların çocuklara oyun alanı olarak hizmet verecek ve onların her yöndeki gelişmesine katkı sağlayacak nitelikte olup olmadığını belirlemektir. Böylece, çocuklar için gelecekte daha sağlıklı ve fiziki imkanları daha yeterli olan anaokullarının tasarlanması mümkün olabilecektir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Bu çalışma, Marmara Bölgesinde bulunan Kocaeli ilinin İzmit merkez ilçesinde yürütülmüştür. Kocaeli, kuzeyde Karadeniz, güneyde Bursa, batı ve kuzeybatıda İstanbul, doğuda Sakarya illeri ile çevrilidir. İl, İzmit merkez ilçe ile birlikte 12 ilçeden oluşmaktadır. İzmit merkez ilçesi, İzmit Körfezinin doğu ucuna yakın bir kıyı yerleşimidir.

Bu çalışmanın ana materyalini de, Kocaeli ilinin İzmit merkez ilçesindeki okul öncesi eğitim kurumlarından olan 9 anaokuluna ait bilgiler oluşturmuştur. Okulların tamamı kent merkezinde ve yerleşim alanları içerisinde yer almaktadır (Şekil 1).

- (1)Anakucağı Anaokulu-Yahyakaptan Mah. (2)Atılım Anaokulu-Yahyakaptan Mah. (3)Bilgün Dereli Anaokulu-28 Haziran Mah. (4)Elma Şekeri Anaokulu-Yahyakaptan Mah. (5) İlk Adım Anaokulu-Yahyakaptan Mah. (6) Kardelen Anaokulu-Tepeköy Mah. (7) Yenituran Anaokulu-Hacı Hasan Mah. (8)Özel Bilgi Köprüsü Anaokulu-Yenişehir Mah. (9)Özel İlgi Evi Anaokulu-Akarca Mah.

Şekil 1.Çalışmaya dahil edilen anaokullarının Kocaeli kentindeki konumları

Çalışma kapsamındaki anaokullarından 4 tanesi, Kocaeli’de Yahya Kaptan Sitesinde yer almaktadır. Bu okullar; Anakucağı, Atılım, Elma Şekeri ve İlk Adım Anaokulları’dır. Diğer 5 okulun da her birisi ayrı olmak üzere 28 Haziran , Tepeköy, Hacı Hasan, Yenişehir ve Akarca mahallerinde yer almaktadır.

Yöntem

2010-2011 yılları arasında yapılan bu araştırmada, amaca uygun olarak “alan hakkında bilgi toplama formu” oluşturulmuştur. Yerinde yapılan inceleme, sayım, gözlem ve kurum yetkilileri ile yapılan görüşmeler doğrultusunda okulların açık ve kapalı alan miktarları, öğrenci sayıları, açık alanlarındaki oyun elemanları ve donatı elemanları belirlenerek bu formlar doldurulmuş, orijinal veriler elde edilmiştir. Anaokulu açık yeşil alanlarındaki mevcut bitkilerden alınan örneklerin türlerinin belirlenmesinde Davis, 1965-1988; Polunin, 1969; Krussmann, 1984-1986; Yalıtık, 1988; Pamay, 1992; Pamay 1993; Brand 1997-2001; Mataracı 2002; Evans, 2005; Mamikoğlu, 2007 kaynaklarından yararlanılmıştır.

Konu ile ilgili yerli ve yabancı bilimsel kaynakların da incelenmesi ile okul öncesi eğitim kurumlarının açık alan kullanımına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Bazı anaokullarında yetkililerinin bilgi vermektan kaçınması, çalışmada

kısıtlayıcı bir etken olmuş ve bu okullar çalışma kapsamından çıkarılmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Alan Kullanımı

Kentsel mekânın bir parçası olan eğitim kurumları, açık ve kapalı alanlardan oluşmaktadır. Bu çalışmada, okul öncesi eğitim kurumlarından olan anaokullarına ait açık alanlar, açık alanların kullanım şekilleri, kişi başına düşen alan miktarları, açık alanlarda kullanılan donatı elemanları ve yeşil alanlarda kullanılan bitki türleri belirlenmiştir.

Okul öncesi eğitim yapılarında öne çıkan unsur çocuğa yönelik özel tasarımlar yapmaktır. Anaokulları binası genellikle çocukların kolaylıkla hareket edebilmeleri ve herhangi bir tehlikeye meydan verilmemesi için tek kat olarak tasarlanmalıdır (Turan ve Turan, 1998). Ayrıca, deprem ve diğer doğal afetlere dayanıklı, sıcak ve sevimli bir görüntüye sahip olmalıdır. İdeal bir anaokulu binası, bahçe içinde olmalı, gürültü ve trafikten arındırılmış olmalıdır. Çalışmaya dahil edilen okullar bu yönden değerlendirildiğinde, okulların hepsi tek katlı ve bahçeli olup, sadece bir tanesinde (Bilgün Dereli) bahçe ilköğretim okulu ile ortak kullanılmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Anaokulu binalarından görünüm

Çalışma kapsamı dışında olmakla birlikte, Kocaeli'deki anaokullarında hiç bahçesi olmayan ya da ilköğretim okullarının alanları içerisinde yer alan,

yakın çevresinde tehlikeli yapıların yer aldığı ya da yoğun araç yolu üzerinde yer alan okul öncesi eğitim kurumları da bulunmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Anaokulu binalarından görünüm

Yeterli büyüklük ve uygun donatıya sahip olan açık alanlar, anaokullarının önemli eğitim ortamlarındandır. Çalışmaya dahil edilen okulların tümünde, okul alanları açık ve kapalı alandan oluşmaktadır. Bu okulların tümünde kapalı alan sadece okul binasıdır. Tüm okullarda, açık alanların kullanım şekli; oyun, gezme, spor, tören amaçlıdır.

Türkiye'de alan standartları genellikle m^2 /kişi hesabı ile verilmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarında da alan ölçüsü ve standartlar kuşkusuz çok önemlidir. Anaokulları ile ilgili bazı standartlara göre; sınıfların genişliği her çocuk için $3-4m^2$, açık hava oyun alanı ise her çocuk için $7-14 m^2$ arasında ve okulun olanaklarına göre düşünülmelidir (Tuncel, 1976). Kapalı oyun odasında her çocuk için $1,5 m^2$ lik alanın uygun olduğu kabul edilmektedir (Oğuzkan ve Oral, 1983).

Çizelge 1'de çalışma kapsamındaki anaokullarında kişi başına düşen açık ve kapalı alan

miktarları verilmiştir. Buna göre; Kocaeli'deki anaokulları arasında, çocuk başına düşen alan standartları yönünden büyük farklılık bulunmaktadır. Okullara ait açık alanın tamamının oyun alanı olduğu dikkate alınsa bile çocuk başına düşen açık hava oyun alanında

$7-14m^2$ /çocuk standartının çok altında olduğu bazı okullar bulunmaktadır. Toplam alandan çocuk başına düşen miktarın en fazla ve en az olduğu okullar arasında 8 kat fark bulunmaktadır. Çalışma kapsamındaki okullardan Bilgün Dereli Anaokulu dışındaki okullarda kişi başına düşen açık alan miktarı standartların oldukça üstündedir. Çocuk başına en fazla açık alan düşen okul ($45,65m^2$ /kişi), çocuk başına en az açık alan düşen okul ($1,19m^2$ /kişi)'un 45 kat fazlası açık alana sahiptir. Bütün anaokullarında kapalı alanlar konusunda genellikle standartlara uyulduğu görülmektedir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Kişi başına düşen açık ve kapalı alan miktarı

Okulun adı	Öğr. sayısı	Toplam Alan(m ²)	Toplam Kapalı Alan(m ²)	Toplam Açık Alan(m ²)	Toplam alan (m ² /kişi)	Kapalı alan (m ² /kişi)	Açık alan (m ² /kişi)
Anakucacı	86	4000	375	3625	46,51	4,36	42,15
Atılım	124	6000	340	5660	48,38	2,74	45,65
Bilgün Dereli	94	668	556	112	7,10	5,91	1,19
Elmaşekeri	119	3418	320	3098	28,72	2,69	26,03
İlkadım	147	4031	578	3453	27,42	3,93	23,49
Kardelen	85	2717	394	2323	31,96	4,63	27,33
Yenituran	242	9041	783	8248	37,36	3,24	34,08
Özel Bilgi Köprüsü	40	1004	Veri yetersi		25,01	Veri yetersiz	
Özel İlgi Evi	95	1800	800	1000	18,95	8,42	10,52

Açık havada zaman geçirmenin çocuklara yararları üzerine yapılan araştırmalar, açık havanın çocukların fiziksel gelişmelerini sağladığını, hayal güçlerini daha kuvvetlendirdiğini, dikkat sürelerini daha uzattığını, onları daha yaratıcı, işbirliğine daha yatkın ve stressiz yaptığını belirtmektedir. Ayrıca bazı araştırmalar açık havada ışığın, bağışıklık sistemi için hayati önem taşıyan ve biyolojik saati ayarlayan, beynin bir parçası olan epifiz bezini uyarak mutlu olmayı sağladığını göstermektedir. Açık havada ışık, vitamin D sentezi sağlayan etkisiyle öğrenmeyi ve üretkenliği artırmaktadır (Akkılıç, 2009).

Açık alan varlığı, açık alan kullanım biçimleri ve açık alan peyzajı, okulöncesi eğitim kurumunda eğitimin niteliğini belirleyen öğelerdendir. Okul öncesi eğitim kurumlarında açık alan düzenlemesi, çocuklar için sağlıklı, güvenli, eğitici, renkli, eğlendirici ve çekici nitelikte olmalıdır. Ayrıca, çocukların aktif oyununa olanak sağlayan alan kullanımına ve donatı elemanlarına sahip olmalıdır. Anaokullarının açık alanlarında olması gereken alan kullanım biçimleri şunlardır; oyun parkı, bisiklet yolu, tırmanma alanı, kum havuzu, serbest oyuna yönelik çim alan, bahçe, tepeler, açık hava sınıfı,

trafik eğitim pisti, ağaçlandırma alanı, küçük hayvan bahçesi vb. dir.

Açık Alanlarda Donatı Elemanları Kullanımı

Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuğun en önemli eğitim araçları oyuncaklar ve oyun elemanlarıdır. Açık oyun alanlarındaki donatı elemanlarının çocuğun gelişim özelliklerine ve gereksinimlerine uygun özellikte olması gerekmektedir. Bahçede hareketli oyunlara yönelik salıncaklar, kaydırak, tahterevalli gibi ekipmanlar bulunmalıdır. Salıncaklar herhangi bir kazayı önlemek amacıyla hareketli oyun alanı ve kum havuzundan uzağa yerleştirilmeli, kaydırak ise oyun merkezinden uzak bir yere yerleştirilmeli, güneş etkisinin en düşük düzeyde olması için kuzey-güney yönünde konumlanmalıdır.

Çocuğun yaşantısında renklerin etkisi ve önemi büyüktür. Bu nedenle salıncaklar, kaydırak, tahterevalli ve diğer oyun elemanları canlı renklere boyanmalı, ustalıklı bir renk kompozisyonu yaratılmalıdır.

Çalışma yapılan anaokullarında kullanılan donatı ve oyun elemanlarının adet olarak miktarları Çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 2. Anaokulları bahçelerindeki donatı ve oyun elemanları miktarları

Okulun adı	Atatürk Büstü	Bayrak Direği	Bank	Aydınlat ma	Çöp Kutusu	Salıncak	Kaydırak	Kombine oyuncak	Oyun Parkı	Tırmanın aleti	Tahterava ...	Pergole	Zıp zıp
Anakucağı	1	2	3	6	2	2	4	2	2	-	-	-	-
Atılım	1	2	2	4	3	4	4	5	1	1	-	-	-
Bilgün Dereli	1	1	2	-	3	2	3	5	1	-	3	-	-
Elmaşekeri	1	2	9	5	7	4	5	6	1	-	1	1	1
İlkadım	1	2	8	2	2	3	2	3	1	1	-	-	-
Kardelen	1	1	-	1	1	2	1	2	1	-	-	-	-
Yenituran	1	1	4	-	-	2	1	4	1	-	1	-	1
Özel Bilgi Köprüsü	-	2	4	6	1	2	2	5	1	-	2	-	1
Özel İlgi Evi	1	2	-	-	2	-	5	4	1	-	-	-	-

Çizelge 2'deki verilere göre; açık alanlarda mutlak ihtiyaçlardan olan donatı elemanlarından banklar, aydınlatma elemanları ve çöp kutuları ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılmıştır. Çok yaygın olmamakla birlikte, anaokulu bahçesinde beton bank kullanımı da tespit edilmiştir. Ancak bu elemanlarda estetik uyuma dikkat edilmeksizin sadece işlevsellik göz önüne alınmıştır. Diğer donatılardan; Atatürk Büstü sadece bir okul dışında bütün okullarda bulunmaktadır.

Oyun elemanlarının renkleri çocukların ilgisini çekecek özelliktedir. Çocukların bireysel oyunlarına yönelik oyun elemanı yerine daha çok birlikte oyun oynayabilecekleri kombine oyun grupları kullanılmıştır (Şekil 4). Kombine oyun gruplarında oyun, çocukları birlikte oynamaya yönlendirdiğinden insan ilişkileri, yardımlaşma, konuşma, bilgi edinme, deneyim kazanma, duygusal ve sosyal gelişim, zihin ve dil gelişimini de olumlu etkilemektedir.

Şekil 4. Oyun elemanlarından görünüm

Oyun alanının tasarımında doğal elemanların kullanımı, çocuğun var oluşuna uyumlu olarak sağlıklı gelişmesine, yaratıcılık, keşif ve hareket etme gereksinimlerini karşılamasına, tüm duyu organlarını kullanabilmesine (dolayısıyla algı gelişimine), konsantrasyon sağlamasına, kendini ve doğayı tanıyabilmesine, dinlenmesine olanak

taniyabilmektedir (Genbilim, 2003; Akkılıç, 2009). Ancak, Kocaeli'deki anaokullarında kullanılan oyun ve diğer donatı elemanları doğal malzeme yerine plastik malzemeden yapılmıştır ve bu da önemli bir eksikliklerdir.

Açık alandaki oyun elemanlarının kolay kullanılan, çocukların fiziksel gelişimlerine uygun,

psiko-motor gelişimlerini artırıcı ve güvenli olması gerekir (Gönen, 1998). Açık alanı yetersiz olan anaokullarında, oyun elemanlarının yerleşimi çocukların ilgisini çeker nitelikte olmayıp, sıkıcı ve

zevksiz bir görünümde olup, sert zemin üzerinde yer aldığından kullanım açısından tehlikelidir (Şekil 5). Ayrıca Kocaeli’deki bazı anaokullarında, bakımsız, kırık, boyasız oyun elemanları da tespit edilmiştir.

Şekil 5. Oyun elemanlarından görüntüm

Toprak, kum ve su (su ve kum havuzu) deneyim, keşif ve yaratıcılık olanakları sağlamaktadır. Ayrıca su, dokunma duyusunun geliştirir (Yavuzer,2003). Çalışma dahilindeki okullar içerisinde bu amaca uygun su yüzeyi yoktur ancak, Özel Bilgi Köprüsü Anaokulu diğer okullardan farklı olarak bahçesinde süs havuzuna da sahiptir.

Anaokulu bahçelerinde sert zemin döşeme malzemesi olarak genellikle karotaş ve beton, yumuşak zeminlerde de çim kullanılmıştır. Okulların tatil olduğu dönemlerde, bu okulların tümünün bahçelerinin kullanımı da yasaktır.

Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Bitki Materyali Kullanımı

Özellikle büyük kentlerde çok katlı apartmanlar (örneğin, toplu konutlar), çocukları doğadan koparmakta ve bu durum da çocukların gelişimini olumsuz etkilemektedir (Sivri, 1993; Tüfekçioğlu, 2008). Bu nedenle oyun alanlarında bitki kullanımı fiziksel, ruhsal ve zihinsel sağlığın gelişimi, çocuğun doğayı kavraması bakımından önemlidir. Ayrıca bitkiler işlevsel amaçlı da kullanılabilir. Çocukların güneşten yararlanması için, geniş çaplı ağaç ve çalılar arka planda, küçük çaplı olanlar ön planda kullanılmalıdır (Bulut ve Göktuğ, 2006). Bahçenin yola bakan kısmında toz, gürültü, rüzgâr gibi etkilere karşı bitkilendirme yapılmalıdır. Zehirli, alerjiye neden olan ve dikenli bitkilerden kaçınılmalıdır. Bitkiler, çocukların vereceği zararlara karşı dayanıklı olmalıdır. Yaprak döken ağaçlar, çürüme ve

mikroorganizma üremesi ve kaygan zemin oluşturması nedeniyle sakıncalıdır (Göktuğ, 2006). Bitkilendirmelerde arı ve böcekler için çekici olan bitki türlerinden kaçınılmalıdır. Bunun yerine kuşlar ve kelebekler için çekici olan türlere yer verilmelidir.

Yerinde yapılan çalışmalarda örnekleri alınan bitki türleri tespit edilerek derlenmiş ve Çizelge 3’de verilmiştir.

Okul öncesi eğitim kurumlarının bahçelerinde bitki kullanımında önemli yetersizlikler ve sorunlar olduğu belirlenmiştir. Herşeyden önce anaokulu bahçelerinin bitki planlamasının yapılmadığı ve rasgele bitki kullanıldığı, hiç bitkisi olmayan okulların da olduğu belirlenmiştir. Çizelge 3’deki verilere göre, anaokulu bahçelerinde kullanılan bitkiler ağırlıklı olarak odunsu yapıda olup otsu bitki kullanımı oldukça yetersizdir. Anaokulu bahçelerinde otsu bitkilerden; mevsime göre değişmek üzere çeşitli türleri kullanılmaktadır. Bu türlerden bazıları; *İris*, *Gazania*, *Tulipa*, *Sedum*, *Lilium*, *Primula*, *Pelargonium zonale*’dir. Oyun elemanları yakınında dikenli çit bitkisi kullanımları tespit edilmiştir. Bitkilerin peyzaj tasarım ilkesi olmaksızın kullanımının yanı sıra bakımlarının da iyi yapılmadığı, bakımsızlıktan dolayı da kötü görünen bitkisel alanların varlığı tespit edilmiştir.

Okullardan sadece bir tanesinde (Bilgün Dereli Anaokulu) yeşil alanların bakımını bu konuda uzman bir şirket yapmakta, diğer okullarda bakım okul görevlileri tarafından yapılmaktadır.

Çizelge 3. Anaokulu bahçelerinde kullanılmış olan bitki türleri

Familya	Latince Cins/Tür	Familya	Latince Cins/Tür
<i>Aceraceae</i>	<i>Acer spp.</i>	<i>Liliaceae</i>	<i>Tulipa</i>
<i>Adoxaceae</i>	<i>Viburnum tinus</i>		<i>Lilium</i>
<i>Apocynaceae</i>	<i>Nerium oleander</i>	<i>Lythraceae</i>	<i>Lagerstroemia indica</i>
<i>Asteraceae</i>	<i>Gazania spp.</i>	<i>Malvaceae</i>	<i>Hibiscus syriacus</i>
<i>Buddleiaceae</i>	<i>Buddleia davidii</i>	<i>Oleaceae</i>	<i>Ligustrum vulgare</i>
<i>Buxaceae</i>	<i>Buxus sempervirens</i>	<i>Pinaceae</i>	<i>Cedrus atlantica</i>
<i>Caprifoliaceae</i>	<i>Abelia floribunda</i>		<i>Cedrus deodora</i>
<i>Celastraceae</i>	<i>Evonymus japonica</i>		<i>Pinus pinea</i>
<i>Cornaceae</i>	<i>Aucuba japonica</i>		<i>Picea orientalis</i>
	<i>Cornus mas</i>	<i>Pittosporaceae</i>	<i>Pittosporum tobira</i>
<i>Crassulaceae</i>	<i>Sedum spp.</i>	<i>Primulaceae</i>	<i>Primula</i>
<i>Cupressaceae</i>	<i>Thuja orientalis</i>	<i>Rosaceae</i>	<i>Cotoneaster franchetti</i>
	<i>Thuja occidentalis</i>		<i>Crataegus monogyna</i>
	<i>Juniperus virginiana</i>		<i>Photinia serrulata</i>
	<i>Cryptomeria japonica</i>		<i>Prunus laurocerasus</i>
	<i>Cupressus goveniana</i>		<i>Pyracantha coccinea</i>
	<i>Cupressus arizonica</i>		<i>Rosa spp.</i>
	<i>Cupressus macrocarpa</i>		<i>Spiraea vanhouttei</i>
<i>Geraniaceae</i>	<i>Pelargonium spp.</i>	<i>Salicaceae</i>	<i>Salix alba pendula</i>
<i>Hydrangeaceae</i>	<i>Hydrangea macrophylla</i>		<i>Salix caprea</i>
<i>Iridaceae</i>	<i>İris spp.</i>	<i>Ulmaceae</i>	<i>Ulmus campestris</i>
<i>Lauraceae</i>	<i>Laurus nobilis</i>		

SONUÇ VE ÖNERİLER

Açık alanların etkin kullanıma yönelik iyi bir planlamasının yapılması için öncelikle mevcut durumu ve sorunları saptamak çok önemlidir. Bu amaçla yapılan çalışmaya göre; Kocaeli’de okul öncesi eğitim kurumlarından olan anaokullarında açık alanlar ile ilgili tespit edilen sorunlar aşağıda sıralanmıştır;

- Okul alanlarının konumu nedeni ile yoğun trafik etkisinde, ana yol üzerinde, trafo bitişiğinde yer alan anaokulları bulunmaktadır.
- Bu kurumlarda eğitim genellikle iç mekânda sınırlı tutulmakta ve dış mekânın olanakları kullanılmamaktadır.
- Açık alanı hiç olmayan anaokulları bulunmaktadır.
- Çocuk başına düşen açık alan miktarında anaokulları arasında büyük farklılıklar vardır.
- Okulların fiziksel koşulları içerisinde açık alan kullanımı ve düzenlemesi ihmal edilmiştir.
- Açık alanları büyük olan anaokullarında açık alanlar etkin bir şekilde kullanılmamıştır,
- Okul açık alanları, açık alanda kesintisiz oyuna olanak sunmamaktadır.
- Okul açık alanları, çocuklarda hareket dürtüsü yaratacak donanıma sahip değildir.
- Mevcut peyzaj elemanları çocukların keşif ve merak duygularını karşılar nitelikte değildir.

- Okul açık alanları, oyunun doğasına uygun düzenlenmemiştir. Açık alanı standartların çok altında olan anaokullarında oyun elemanları yetersiz ve rasgele yerleştirilmiştir.
- Mevcut açık alanlar doğadan yalıtılmış durumdadır. Okul açık alanları çocukların doğa ile iletişimini engellemektedir. Bitkilendirme yetersiz, plansız, tür çeşitliliği azdır.
- Açık oyun alanlarındaki oyun elemanlarını çoğunlukla, doğal malzeme yerine plastik malzemeden yapılmıştır.

Kocaeli’de okul öncesi eğitimin, hedeflenen düzeye ulaşması için açık alanlarında niteliğinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda yerel yönetimlerin, milli eğitim bakanlığının ve fiziki yapılarını destekleyici bütün kurumların destek vermesi gerekmektedir.

Okul öncesi eğitim, çocuğun gelecekteki yaşantısını tamamen etkileyen bir dönemdir. Okul öncesi eğitim kurumları çocuklar için "oyun yerleri" olarak düşünülmeli ve okulların açık alanları, açık hava oyun alanları niteliğinde düzenlenmelidir.

Anaokullarında, çocukların dış çevre ile etkileşiminin artırılmasına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Bunun için de okul tek çatı altında toplanmak yerine bir kampus (köy) havası içinde düzenlenmelidir.

Açık alanı olmayan ya da standartların altında olan anaokullarının kent içerisindeki konumlarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Anaokulu alanları olanaklar çerçevesinde anayoldan ve trafikten uzak olmalıdır. Anaokulu alanının çevresi dışardan gelecek her tür tehlikeye karşı korunak sağlamak için parmaklıkla çevrili olmalıdır.

Çocuk başına düşen açık alan miktarları yönünden okullar arasındaki farklılık açık alanı artırma yönünde giderilmelidir. Bu konuda bütün okullarda en azından standartlara ulaşılmalıdır. Okul açık alanlarında, aynı yaştaki çocukların aynı etkinliği yapma isteği engellenmemelidir. Bu da uygun açık alan kullanımıyla gerçekleşir.

Anaokulu açık alanı, çocukların ilgisini çekecek, monotonluktan uzak, hareketliliği teşvik edecek, tehlike yaratmayacak, doğa ile iç içe olacak şekilde düzenlenmelidir. Bu amaçla, açık alanda mümkünse açık hava tiyatrosu, kapalı spor salonu, yüzme havuzu gibi tesislerin olması gerekmektedir. Çocukların açık havaya çıkmadıkları zaman oyun oynamalarını sağlayacak özellikte kapalı oyun alanları ve spor tesisleri olmalıdır.

Açık ve kapalı alanlarda, mekan ölçeği, çocuk ergonomisine uygun olmalıdır.

Tasarımlarda sert köşeler, çizgiler yerine, serbest kavisli ve yumuşak çizgiler tercih edilmelidir. Çocuklar için engebeli bir arazi düz olandan daha ilgi çekicidir. Bu nedenle anaokulu açık alanlarında tehlike yaratmayacak toprak tepelikler ve çukurlar oluşturularak açık alana hareket kazandırılmalıdır.

Kentlerde yaşayan öğrenciler için bahçe tabanlı eğitime mutlaka ihtiyaç vardır. Okul öncesi eğitim kurumlarında açık alanlar eğitim programının bir parçası olarak düzenlenmelidir. İyi tasarlanmış açık alanlar, yeni öğretim stratejilerine fırsat veren alanlardır ve eğitim için pek çok öğretim materyali içermektedir. Bahçelere yüklenecek olan temalar da teşvik edici ve ilgi çekici olacaktır. Bu bahçeler, çocukların görme, ses, dokunma, koku ve tat alma duyuları ile doğal dünyayı tanıma deneyimi kazandıracak nitelikte olmalıdır.

Bu kurumlarda eğitim genellikle iç mekanda sınırlı tutulmakta ve açık alanların olanakları kullanılmamaktadır. Doğa ile iç içe okul öncesi eğitim anlayışı yaygınlaşmalı ve desteklenmelidir. Okul bahçeleri, pek çok doğa bilimlerini öğrenmek için açık bir (canlı) laboratuvar özelliğindedir. Özellikle ekoloji konularını öğrenmek için okul bahçeleri kullanılabilir. Okul bahçeleri, birçok bilim için pratik uygulama ve öğrenme alanıdır.

Çocuklara yönelik açık alanlarda, uygun bitkilendirme tekniklerine ve doğru bitki türü kullanımına dikkat edilmelidir. Bu çok önemli bir konudur. Güzel kokulu, renkli, ölçü yönünden de çocuk ergonomisine uygun, zehirli ve alerjik özelliği olmayan türler kullanılmalıdır.

Mevcut açık alanlar, doğa ile ilişkili oyun niteliği taşıyan alanlar halinde düzenlenmelidir. Okul açık alanı doğal bir ortam oluşturmalıdır. Doğa ile iç içeliği sağlamak için çocukların kendi bitkilerini yetiştirebileceği küçük bahçeler, küçük hayvan besleme mekânı, bulunmalıdır. Çocukların aktif olarak katılabilecekleri bahçeler tesis edilmelidir. Böylece zevkle çalışırken sorumluluk duygularını ve yaşam becerilerini geliştireceklerdir.

Bahçeler, okul öncesi eğitim kurumlarında öğrencilerin, canlılar dünyasının elemanları ile duyuşal deneyimler kazanmasını sağlayacak olan alanlardır. Okul bahçeleri, okulun karakterine göre farklı temalarda olabilir. Okul bahçelerinin teması çevre sağlığı ve toplumsal değerlere dikkat çekmeyi sağladığı gibi öğrenciye heyecan ve coşku da verecektir. Burada tema olarak; sebze bahçesi, kelebek bahçesi, kesme çiçek bahçesi, çok kültürlü bahçe, doğal bitki bahçesi, organik bahçe, ayçiçeği bahçesi, çocuk edebiyat bazlı bahçeler, yenilebilir bahçe, üzüm bahçesi, çilek bahçesi, mevsim sebzeleri, güzel kokulu bitkiler bahçesi... vb seçilebilir.

Okul öncesi eğitim kurumları için yapılacak olan çevre düzenleme projeleri, kurumun niteliğine bağlı olarak farklı yaklaşım ve teknikler gerektirir. Düzenlemede, her okulun kendi özellikleri dikkate alınmalıdır.

Sonuç olarak; Kocaeli’de okul öncesi eğitimin, hedeflenen amaca ulaşması için eğitim ortamlarından olan açık alanların niteliğinin artırılması gerekmektedir. Açık ve kapalı alanları ile birlikte okul öncesi eğitim kurumlarının planlanması oldukça karmaşık bir konudur. Bu nedenle, mimarlık, peyzaj mimarlığı, pediatri, eğitim, psikoloji, çocuk gelişimi gibi disiplinler işbirliği içinde olmalıdır. MEB bünyesinde mutlaka peyzaj mimarları görev almalıdır. Unutulmamalıdır ki, İyi düzenlenmiş başarılı açık alanlar, o okulun gururu olacak ve kimliğini de güçlendirecektir.

KAYNAKLAR

- Akkılıç Kansu, N., 2009. Çocuklar ve doğa. Ekoloji-Çevre Kirliliği-Yenilenebilir Enerji İnternet Sitesi (<http://www.ekoloji.biz/cevre-dostlari/cocuklar-ve-doga.html>), (Erişim tarihi: 26 Şubat 2010).
- Anonymus, 2008. Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Milli Eğitim Bakanlığı.
- Anonymus, 2011. <http://www.minilandcyprus.com/Fizikikosullar.aspx>, 2011. (Erişim tarihi: 24.07.2011)
- Baran, M., Yılmaz, A., Yıldırım, M., 2007. Okul Öncesi Eğitimin Önemi ve Okul Öncesi Eğitim Yapılarındaki Kullanıcı Gereksinimleri Diyarbakır Huzurevleri Anaokulu Örneği .D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi 8, 27-44 .
- Basal, H.a2005.Okul Öncesi Eğitiminde Uygulamalı Çevre Eğitimi. Erken Çocuklukta Gelişim veEğitimde Yeni Yaklaşımlar 2, Morpa Kültür Yayınları, s.366-378, İstanbul.
- Berg, H. W.,Mendrich, E. A.,1980. Play Patterns, Environment, E&B, Cilt(12).

- Brand, M.H., 1997-2001.PlantUConn Database of Trees, ShrubsandVines. <http://www.hort.uconn.edu/plants> (Erişim Tarihi : 10.11.2010)
- Bulut, Y., Göktuğ, T.H., 2006. Sağlık bulma yönünde çevresel bir etken olarak iyileştirme bahçeleri. GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi, 23(2): 9-15.
- Çukur, D., 2011.Okul öncesi çocukluk döneminde sağlıklı gelişimi destekleyici dış mekan tasarımı. SDÜ Orman Fakültesi Dergisi 12: 70-76.
- Davis, P.H., 1965-1988, Flora of Turkey and the East Aegean Islands, Vol. 1-10, Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Ergin, Ş., 1982. Çocuğun Oyun Gereksinimi ve İzmir/Alsancak Semtinde Çocuğa Yönelik Açık/Yeşil Mekân Olanaklarının Artırılması Üzerine Bir Araştırma. Doçentlik Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 112 s.
- Evans, E.2005.Plantfactsheets. <http://www.ces.ncsu.edu/depts/hort/consumer/factsheets>. (Erişim Tarihi: 10. 11. 2010)
- Flavell, J. H.,Flavell, E. R., Green, F. L., Wilcox, S. A., 1981. The development of threespatialperspective-takingrules. Child Development, 52: 356-358.
- Genbilim, 2003. Doğa psikolojisi nasıl etkiliyor?. GENBİLİM Türkiye Bilim Sitesi (<http://www.genbilim.com/content/view/1548/38/>), (Erişim tarihi: 26.02.2010).
- Göktuğ T.H., 2006. Huzurevleri, Çocuk Yetiştirme Yurtları ve Rehabilitasyon Merkezlerinin Dış Mekân Tasarım Yeterliliği ve Erzurum Örneği. Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 168 s.
- Gönen, Ö. U., 1998. "Tüketim Ekonomisi Açısından Oyuncaklar, Oyun Alanları Ve Eğlence Alanları", Milli Produktivite Merkezi Yayınları Halkla İlişkiler Bölümü No:622, 6.Ergonomi Kongresi, Ankara.
- Kalemci, F. 1995. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Çevre Düzenlemesi ve Çalışan Eğitimci Personelin Nitelikleri Yönünden İncelenmesi, Uluslar arası Engellilerde Spor Eğitimi Sempozyumu, 26-28 Ekim.
- Kaya, E., Şentürk, H., Daniş, O.,Şimşek, S.,2007.Modern Kent Yönetimi- I. I. Baskı. Okutan Yayıncılık.
- Kılıç Özdemir, G., 2004. Ailesiyle Birlikte Yaşayan ve Çocuk Yuvasında Kalan Çocukların Görsel Algılama Davranışı ile Okul Olgunluğu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 184 s.
- Krussman, G., 1984-1986,Manual of Cultivated Broad-Leaved Trees and Shrubs, Vol. 1-3, Timber Press, Portland Oregon.
- Mamikoğlu, N. G., 2007, Türkiye'nin Ağaçları ve Çalıları, NTV Yayınları, ISBN: 978-975-6690-80-2, İstanbul.
- Mataracı, T., 2002,Ağaçlar-Marmara Bölgesi Doğal Egzotik Ağaç ve Çalıları, Tema Vakfı Yayınları, ISBN: 971716937-4.
- Mehlig, A ve Mehlig M., 2009.Playground Design: SafetyPerspective. Keep Kids Active-International Workshop, Ankara, Book of Abstracts, pp.90-93.
- Oğuzkan, Ş. ve Oral, G., 1983. "Okulöncesi Eğitimi", Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul.
- Onur, B., 2007. Çocuk Tarih ve Toplum. İmge Kitabevi, Ankara, 428 s.
- Özçelik, Özberk., 1996. Okul Öncesi Çocukların Beslenmesi, Yaşadıkça Eğitim Dergisi.
- Pamay, B., 1992, Bitki Materyali I: Ağaçlar ve Ağaçcıklar, İstanbul.
- Pamay, B., 1993,Bitki Materyali II: Odunsu Kökenler-Çiçekli Çalılar, Sarmaşıklar, Kaktüsler ve Sukkulent Bitkiler, Saz ve Kamışlar, İstanbul.
- Pillow, B.H.,Flavell, J.H., 1986. Youngchildren'sknowledgeaboutvisualperception: projective size andshape. Child Development, 57: 125-135.
- Polunin, O.,1969,Flowers of Europe, Oxford UniversityPress, New York, Toronto.
- Poyraz, Hatice.,2001. Okul Öncesi Eğitiminin İlke Ve Yöntemleri, Ders Notları,.
- Read, M.A.,Sugawara, A.I., Brandt, J.A., 1999. Impact of spaceandcolor in thephysicalenvironment on preschoolchildren'scooperativebehavior. Environment and Behavior, 31: 413-428
- Sivri, H., 1993. Fiziksel ve Mekansal Çevrenin Çocuk Davranışına ve Gelişimine Etkileri, Çocuk İçin Oluşturulacak Çevrelerde Tasarım Verilerinin Saptanması. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 202 s.
- Strasburger VC, Donnerstein, E.1999.Children, adolescents, andthedia:issuesandsolutions. Pediatrics. 103 (1): 129-138.
- Streri, A.,Pecheux, M.G., 1986. Tactualhabituationanddiscrimination of form in infancy: a comparisonwithvision.Child Development, 57: 100-104.
- Suveren, S.,1992." Okul Öncesi Çocuğunda Beden Eğitimi ve Spor", Gazi Üniversitesi Eğitim fakültesi Dergisi, cilt:8,Sayı:1,s.132, Ankara.
- TSBL, 2008. TheSurreyBabyLab İnternet Sitesi (<http://www.surrey.ac.uk/babylab/currentresearch.htm>), (Erişim tarihi: 02.12.2008).
- Tuğrul, B., 2005. Çocuk Gelişiminde Anaokulu Eğitiminin Önemi, Bilim Ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi(62).
- Tuncel, A.,1976. Okul Öncesi Eğitim Sistemi Ve Mimariye Yansıması, İsvç Örneği, Tübitak, Yapı Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Turan, E. Ve Turan, M., 1998. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Fiziksel Koşulların Ergonomik Yönden Değerlendirilmesi, Milli Produktivite Merkezi Yayınları Halkla İlişkiler Bölümü, No:622, 6. Ergonomi Kongresi.
- Tüfekçioğlu, E., 2008. Okul öncesi 4-6 yaş çocuklarında algısal motor gelişim programlarının denge ve çabukluk üzerine etkisi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, cilt:5, Sayı:2.
- Vessey AJ, Yim-Chiplis PK, Mackenzie NR. 1998. Effectes of televisionviewing on children'sdevelopment. PediatricNursing. 23 (5):483-486.
- Wake M, Hesketh K, Waters E.,2003.Television, computeruseand body massindex in australianprimaryschoolchildren, J. Paediatr. Child Health 2003; 39: 130-134.
- Yaltırık, F., 1988,Dendroloji II, Angiospermae, İ.Ü. Yayın No:3509, O.F. Yayın No: 390, İstanbul.
- Yavuzer, H., 2003. Çocuk Psikolojisi (25. Baskı). Remzi Kitabevi, İstanbul, 344 s.